

Deminutīvu darināšana un lietvārdu deklinācijas *Derivation of diminutives and nouns declensions*

Inta Urbanoviča

Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte
Latviešu un vispārīgās valodniecības katedra
Visvalža iela 4a, Rīga, LV-1050
E-pasts: inta.urbanovica@lu.lv

Rakstā ir pievērsta uzmanība deminutīvu darināšanai no valodas kultūras viedokļa. Literārās valodas normas nosaka, ka deminutīvi katrā deklinācijā tiek darināti ar noteiktām izskaņām, un deminutīva darināšanas procesā nav vēlams mainīt motivētālvārdam raksturīgo deklināciju, ja vien tas nav sistēmiski nosacīts. Mūsdienu literārajā valodā ļoti produktīvi ir divi deminutīvu piedēkļi – *-iņ-* un *-īt-*, un abu piedēkļu izplatības dēļ valodas praksē ir sastopami neregulāri atvasinājumi. Daži neregulārie deminutīvi ir pārņēmuši regulāro atvasinājumu funkcijas, savukārt citi var būt lietoti stilistiskā nolūkā, lai īpaši izceltu deminutīva konotatīvo papildinformāciju kontekstā. Vairāki neregulārie deminutīvi ir kļuvuši par terminoloģijas sastāvdaļu. Tikai tie neregulārie deminutīvi, kuru lietojums nav nedz semantiski, nedz stilistiski nosacīts, ir uzskatāmi par nevēlamiem atvasinājumiem latviešu literārajā valodā.

Atslēgvārdi: deklinācija, deminutīvs, neregulārs atvasinājums, valodas kultūra.

Latviešu valodā – gan izloksnēs, gan normētajā valodā, gan folklorā, gan daiļliteratūrā – deminutīvu lietojums ir izplatīta parādība. Deminutīvu atvasināšanai parasti tiek izmantoti piedēkļi – mūsdienu literārajā valodā funkcionē tikai daži produktīvi deminutīvpiedēkļi, bet izloksņu materiāli liecina par lielu šo vārddarināšanas formantu bagātību. Latviešu valodniecībā ir definēts, ka **deminutīvs** ir atvasinājums, kas apzīmē kaut ko mazu vai mazāku salīdzinājumā ar motivētālvārda nosaukto reāliju, un tas var izteikt pozitīvu vai negatīvu emocionālo attieksmi, piem., *meitiņa*, *dēliņš* un *deputātiņš*, *priekšnieķelis* (VPSV 2007, 82–83). Parāļi terminam *deminutīvs* ir sastopams arī vārdu savienojums *pamazināmais vārds* (par terminu vēsturi plašāk sk. Veidenberga 2013). Latviešu valodā deminutīvpiedēkļi galvenokārt tiek izmantoti nomena – substantīvu un adjektīvu – vārddarināšanā, kaut gan ir sastopami arī citu vārdšķiru deminutīvu atvasinājumi:

- (1) *Viņš tumsā attaisa lēniņām logu, nolien zemē ..* (K)
- (2) *Labiņi, pastāstīšu ar ..* (K)

Rakstā pievērsta uzmanība substantīvu deminutīvu darināšanai, jo šis jautājums ir aktuāls valodas praksē valodas kultūras aspektā.

Deminutīva galvenā funkcija ir nosaukt kāda priekšmeta vai parādības reālu pamazinājumu, tomēr bieži var vērot, ka kontekstā deminutīvam piemīt arī konotatīva nozīme. Aktīvi funkcionējošajiem latviešu valodas deminutīviem raksturīgs tas, ka viens derivāts kontekstā var apvienot vairākas semantiskās nianšes – pamazinājuma, mīļuma, maiguma, žēluma u. tml. nokrāsu (Vulāne 2013, 225; Kalnača 2014). Ilustrācijai daži piemēri. Interneta ziņu portālā *Kasjauns.lv* 2013. gada 17. decembrī publicēta informācija par pasaulē mazāko cilvēku, un raksta nosaukumā izmantots deminutīvs *cilvēciņš*:

- (3) *73 gadus vecs vīrietis mazuļa augumā. Atrasts patiešām visīsākais cilvēciņš pasaulē. (Kasjauns)*

No vienas puses, runa ir par mazāko cilvēku pasaulē, tātad deminutīva nozīme norāda uz reālu pamazinājumu, tomēr, no otras puses, šis deminutīvs liecina arī par žēlumu, līdzcietību, ko uzskatāmi demonstrē rakstam pievienotais komentārs:

- (4) ??? 17.12.2013.
Kājas nevajag mēīt?
 :(17.12.2013.
vinjam jau viņas „nedarbojas” .. nelaimiigs cilveecinjsw:(:((Kasjauns)

Vēl viens piemērs – kāda māmiņa interneta portālā *mammamunteti.lv* raksta par sava bērna dzimšanu:

- (5) *Man taisīja ķeizargriezienu operāciju, un piedzima puisītis – 1,790 kg smags un 47 cm garš. Mūsu slimnīcā tik mazus bērniņus netur, tāpēc viņu pārveda uz 200 km attālo Valmieras slimnīcu. Tur dēliņam bija jāguļ pieslēgtam pie skābekļa un citiem medicīniskiem aparātiem, viņu, protams, baroja caur zondi. Es pati pie viņa varēju aizbraukt pēc nedēļas. Tāds maziņš, visādu vadu apņemts – tādu es viņu ieraudzīju pirmo reizi. Tā sākās mūsu abu cīņa par viņa dzīvību. Es slaucu pienu, nesu māsiņām, viņas baroja, bet es stāvēju blakus. Pēc trim dienām mūs salika kopā vienā istabiņā, un es sāku darīt visu pati – barošanu, svēršanu un visu pārējo apkopi. (mammamunteti.lv)*

Arī šajā piemērā reāla pamazinājuma nozīme ir cieši savijusies ar sirsnības, žēluma, maiguma nozīmi, un tās kontekstā nav šķiramas. Trešajā ilustratīvajā piemērā – citātā no žurnāla *Patiesā Dzīve* – paralēli reāla pamazinājuma nozīmei var identificēt gan sirsnības emocionālo papildkomponentu, gan arī sarunvalodas stilistisko papildkomponentu, kas norāda uz familiaritāti:

- (6) *.. atceros savu paziņu, kuras dēlēnam vienā austiņā ir... caurumiņš. Tas ir – aizaudzis caurumiņš. Sīka, asa, ļoti konkrēta ādas iedobīte, it kā pirms kāda laika viņam tur bijis auskariņš. (Patiesā Dzīve, 05.2007.)*

Deminutīvu izmantošana var norādīt uz teksta stilistisko ierobežojumu, jo tiem bieži vien piemīt sarunvalodas papildkomponents. Deminutīvu lietošana ir tipiska sarunvalodas stila pazīme (Rozenbergs 1995, 97; Kvašīte 2013, 188). Arī jauniešu slengā tiek izmantoti deminutīvpiedēkļi, lai padarītu valodu emocionālāku

un pieskaņotos slenga tradīcijām, piem., *tusiņš* 'izklaides pasākums', *dišuks* 'diskotēka', *učuks* 'skolotājs', *telluks* 'televizors' (Ernstsone, Tidriķe 2006, 36).

Latviešu valodā ir vērojama arī pretēja parādība – deminutīvpiedēkļu atvasinājumi tiek lietoti bez deminutīviem raksturīgās semantikas. Laika gaitā vispārlietojamā valodā ir nostiprinājušies vārdi, kam nav deminutīva nozīmes, piem., *tauriņš*, *tēviņš*, *pludiņš*, *šāviņš* u. tml., latviešu valodā ir daudz onīmu ar deminutīvpiedēkļiem bez deminutīva nozīmes, piem., mājvārdi *Kalniņi*, *Bērziņi* u. c.; uzvārdi *Ezeriņš*, *Kaktiņš*, *Laiviņš* (par to sk. MLLVG 1959, 120–121; Vulāne 2013, 227). Deminutīvpiedēkļu atvasinājumi tiek izmantoti arī terminoloģijā, piem., *āboliņš*, *bultiņa*, *cilpiņa*, *laiviņas*, *tapiņa*, *aplītis*, *caurulīte* *plāksnīte*, *zīlīte* (Skujiņa 1976, 113). Termina funkcijā pamazinājuma nozīme šiem darinājumiem neitralizējusies, un atvasinājums tiek izmantots galvenokārt kā jēdzienu diferencētājs (Skujiņa 2002, 85).

Deminutīvi ļoti plaši ir izmantoti latviešu tautasdziesmās, un Arturs Ozols par to lietojumu raksta: „Pamazināmo vārdu jeb deminutīvu ārkārtīgi plašo izlietojumu tautasdziesmās nosaka pantmēra prasības pēc vārdiem, kas palīdzētu noteiktā zilbju skaita ziņā papildīt dipodiju. Deminutīvi noderīgi ar to, ka tie vienmēr vismaz par vienu zilbi garāki nekā attiecīgie pamatvārdi. Tādā kārtā deminutīvu izvēli tautasdziesmās nosaka vispirms nevis deminutīvu nozīme, bet forma. Deminutīvs tautasdziesmās kā stila līdzeklis kalpo galvenokārt pantmēra vajadzībām un nevis emocionāla satura izteiksmē, nevis mīlinājuma nokrāsas piešķiršanai ar pamazinājuma formu izteiktajam vārdam. Tāpēc klasiskajās tautasdziesmās, kur uz to dziesmas idejiskais saturs nespiež, deminutīvs uztverams bez deminutīva nozīmes.” (Ozols 1993, 31)¹

Latviešu valodā deminutīvu atvasināšanas un semantikas jautājums tradicionāli tiek iekļauts gramatikās. Pirmais pārskats par deminutīviem un to atvasināšanu ir atrodams jau 17. gs. publicētajā Heinriha Ādolfija (*Henrico Adolphi*) gramatikā *Ersten Versuch einer kurtz=verfesseten Anleitung zur Lettischen Sprache* .. (Adolphi 1685), kurā ir iekļauta īpaša nodaļa par deminutīviem. Rūdolfs Grabis norāda, ka Ādolfija gramatikā jau skaidri ir nošķirts, ar kādām izskaņām darina deminutīvus no katras celmu grupas, turklāt ir minētas arī biežāk sastopamās deminutīvu nozīmes – mīlinājuma nozīme, cieņas izrādīšanas nozīme, nievīga nozīme (Grabis 1955, 111).

20. gs. 30. gados Jānis Endzelīns savā darbā *Latviešu valodas skaņas un formas* (Endzelīns 1938) min šādus lietvārdu deminutīvu piedēkļus, kas vēl ir produktīvi: *-en-* (*meitene*, *gultene*, *ķēvene*), *-ēn-* (*dēlēns*, *meitēns*, *vērsēns*), *-in-* (*kuocins*, *māsina*), *-iņ-* (*galdiņš*, *maliņa*), *-el-* (*draugelis*, *ruoķele*), *-ul-* (*kazulis*, *Annulis*), *-ik-* (*Annika*), *-iķ-* (*Anniķis*, *Emmiķis*), *-uk-* (*bērņuks*, *večuks*), *-āk-* // *-ēk-* (*bērņāks* // *bērņēks*), *-niek-* (*vucinieks*, *Mildenieks*), *-už-* (*Annuža*), *-ut-* (*Marute*, *alutiņš*), *-ūt-* (*brālītis*, *saulīte*) (sk. Endzelīns 1938, 74–101). Vairāku deminutīvpiedēkļu aprakstā J. Endzelīns norāda, ka tie ir sastopami tikai noteiktās izloksnēs, resp., to lietojums ir teritoriāli ierobežots, vai arī aktuālajā lietojumā tie ir zaudējuši deminutīva semantiku, resp., nav uzskatāmi par deminutīviem no nozīmes viedokļa.

¹ Te un turpmāk oriģinālu citātos nav ievērots tekstu autoru lietotais tehniskais izcēlums.

Līdz šim plašāko pētījumu par deminutīviem, to darināšanas īpatnībām un lietojumu – *Diminutive im Lettischen* (Rūķe-Draviņa 1959) – ir izstrādājusi Velta Rūķe-Draviņa. Viņas pētījumā ir piedāvāts plašs pārskats par latviešu valodas deminutīvu izskaņām, kas lietotas gan folklorā, gan dialektos un sociolektos, gan daiļliteratūrā. V. Rūķe-Draviņa ir aplūkojusi vairākus desmitus deminutīvu izskaņu un to variantu visu vārdšķiru kontekstā: *-iņš, -iņa, -tiņš, -tiņa, -stiņš, -stiņa, -niņš, -niņa, -sniņš, -sniņa, -īns, -īna, -tīns, -tīna, -snīns, -snīna, -ins, -ina, -inis, -ine, -iens, -eņš, -eņa, -teņš, -teņa, -sneņš, -sneņa, -enis, -ene, -tene, -ēns, -ēna, -tēns, -tēna, -snēns, -snēna, -āns, -ana, -ītis, -īte, -ete, -tītis, -tīte, -nītis, -utis, -ute, -uta, -atis, -āte, -ata, -elis, -ele, -telis, -tele, -ēlis, -ēle, -ulis, -ule, -uļa, -ala, -aļa, -uks, -uka, -ucis, -udzis, -āks, -āka, -aks, -ēks, -ika, -īca, -iķis, -uška, -ušķis, -auska, -auskis, -ka, -nieks, -nīca, -iņks, -eņks, -iņka, -eņka, -uža, -aža, -eža, -ežis, -ešs, -ēšs, -īšs, -iešs*.

Nākamais nozīmīgais pētījums, kurā ir aprakstīti deminutīvi, ir *Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika* (MLLVG 1959). Šajā darbā ir aplūkotas tikai produktīvās deminutīvu izskaņas, kas uzskatāmas par latviešu literārās valodas vārddarināšanas elementiem: *-elis, -ele (maišelis, mājēle), -ene (meitene), -ēns (puisēns, telēns, balķēns), -iņš, -iņa (celiņš, grāmatiņa, siltumiņš), -ītis, -īte (brālītis, lācītis, maizīte), -sniņa (naksniņa), -tiņš, -tiņa (ūdentīņš, uguntiņa), -ulis, -ule (cibulis, Annule)* (sk. MLLVG 1959, 174). 20. gs. 90. gados publicētajā Brigitas Ceplītes un Laimdota Ceplīša *Latviešu valodas praktiskajā gramatikā* (Ceplīte, Ceplītis 1997) ir fiksētas tās pašas izskaņas, izņemot mazproduktīvās *-ulis, -ule* (sk. Ceplītis, Ceplīte 1997, 29–30). Nelielas atšķirības ir vērojamas Vilmas Kalmes un Guntas Smiltnieces grāmatā *Latviešu literārās valodas vārddarināšana un morfoloģija. Lokāmās vārdšķiras* (Kalme, Smiltiece 2001), kurā fiksēti šādi deminutīvpiedēkļi: *-el-, -ēn-, -iņ-, -īt-, -sniņ-, -tiņ-, -uk-* (sk. Kalme, Smiltiece, 2001, 76). *Valodniecības pamatterminu skaidrojošajā vārdnīcā* (VPSV 2007) ir minēti pieci produktīvākie deminutīvpiedēkļi *-iņ-, -īt-, -el-, -ēn-, -uk-* (sk. VPSV 2007, 83), savukārt *Latviešu valodas gramatikā* plašāk ir aprakstīti deminutīvpiedēkļi *-iņ-, -īt-, -el-, -ēn-, -uk-, -ul-* (sk. Vulāne 2013, 220–242).

Pēc visu iepriekš minēto deminutīvu aprakstu pārskata var secināt, ka 20. gs. literārās valodas ietekmē produktīvo deminutīvu piedēkļu skaits ir samazinājies. Mūsdienu latviešu literārajā valodā lietvārdu deminutīvu atvasināšanā galvenokārt tiek izmantoti piedēkļi *-iņ-* un *-īt-*, kas ir vienlīdz produktīvi gan sieviešu dzimtes, gan vīriešu dzimtes atvasinājumos. Šo piedēkļu atvasinājumus motivē atšķirīgu deklināciju lietvārdi. Literārās valodas normas nosaka, ka deminutīvi katrā deklinācijā tiek darināti ar noteiktām izskaņām, un deminutīva darināšanas procesā nav vēlams mainīt piederību pie deklinācijas, ja vien tas nav sistēmiski nosacīts. Deminutīvus ar *-iņ-* motivē pirmās, trešās, ceturtais un sestās deklinācijas lietvārdi (Vulāne 2013, 228; sk. arī Kalnača 2014), piem., *dēls : dēl-iņ-š, tirgus : tirdz-iņ-š, māsa : mās-iņ-a, valsts : valst-iņ-a*. Trešās un sestās deklinācijas lietvārdu skaits mūsdienu valodā gandrīz nemaz nepaplašinās, savukārt pirmās un ceturtais deklinācijas lietvārdi ar šo deminutīvpiedēkli ir ļoti izplatīta parādība. Raksturīga īpatnība ir tā, ka trešās un sestās deklinācijas lietvārdu motivētajos atvasinājumos bieži vien tiek lietoti paplašināti alomorfi *-iņ-* / *-tiņ-*, *-sniņ-* (par paplašinātiem alomorfiem sk. Kalnača 2004, 37–43). Daudziem lietvārdiem ar *-tiņš, -tiņa* mūsdienu latviešu valodā blakus pastāv atvasinājumi ar izskaņām *-iņš, -iņa*,

-ītis, -īte, piem., *kucēniņš, kamoliņš, ritenītis, rācenītis* u. c. (MLLVG 1959, 119). Deminutīvus ar -īt- motivē otrās un piektās deklinācijas lietvārdi (Vulāne 2013, 232; sk. arī Kalnača 2014), piem., *brālis : brāl-īt-is, egle : egl-īt-e*.

Valodas kultūras aspektā ir aktuāls deminutīvu darināšanas formālais aspekts, jo ir sastopami neregulāri deminutīvatvasinājumi, kas ir pretrunā ar literārās valodas normu. Valodas praksē ir fiksēti deminutīvi, kam pēc literārās normas prasībām būtu jābūt atvasinātiem ar piedēkli -iņ-, bet ūzusā tiek lietoti atvasinājumi ar -īt-, un tāpat ir sastopama arī pretēja parādība – pēc normas būtu jābūt deminutīvam ar piedēkli -īt-, bet praksē ir sastopams atvasinājums ar -iņ-. Deminutīvpiedēkļu -iņ- un -īt- paralēlums ir sastopams jau folkloras materiālos; iespējams, tas ir tāpēc, ka daļai lietvārdu bijušas vai joprojām ir vērojamas deklināciju svārstības (plašāk sk. Smiltnece 2002, 10–38):

<p>(7) <i>Lai es augu kā augdama,
Dziesmas mani pavadīja;
Man dziesmiņa palīdzēja
Grūtus darbus padarīt.</i>
(Latviešu tautasdziesmas 1955, 122)</p>	<p>(8) <i>Daiņodama es izgāju
Sava tēva tīrumā:
Šķīrās darbi, veicās darbi,
Man dziesmīte palīdzēja.</i>
(Latviešu tautasdziesmas 1955, 123)</p>
<p>(9) <i>Ar bitīti artu gāju,
Smilgas taisu lemestiņu.
Rīgas kungi garām gāja,
Kāds lopiņš tev arams?</i>
(Latviešu tautasdziesmas 1955, 150)</p>	<p>(10) <i>Ar bitīti artu gāju,
Smilgā šķēlu lemesīšus;
No baltā dāboliņa
Dzenaušķiņas darināju.</i>
(Latviešu tautasdziesmas 1955, 151)</p>
<p>(11) <i>Kaut būt' mana līgaviņa
Liela siena plāvējīņa,
Es izkalto izkaptiņu
No veciem lemešiem.</i>
(Latviešu tautasdziesmas 1955, 122)</p>	<p>(12) <i>Ja tu, mana līgaviņa,
Šogad siena plāvējīņa,
Tad es kalšu izkaptiīti
No bitītes dzelonīņa,
No bitītes dzelonīņa,
No veciem dukātiem.</i>
(Latviešu tautasdziesmas 1955, 202)</p>
<p>(13) <i>Es nevaru miglāi iet,
Ne dižai rasiņai:
Bites svārku man svārciņi,
Dzeloniētes vainadziņš.</i>
(Latviešu tautasdziesmas 1955, 382)</p>	

Latviešu literārajā valodā neregulāri atvasinājumi tiek uzskatīti par atkāpi no literārās valodas normas, un tāpēc šis jautājums regulāri tiek aplūkots valodas prakses materiālos. Tā, piem., norādes par deminutīvu neprecīzu darināšanu ir atrodamas J. Endzelīna latviešu valodas propedeitikas kursa lekciju materiālos, ko ir fiksējusi un publicējusi Rasma Grīšle (Grīšle 2010) – J. Endzelīns ir minējis, ka neprecīzi deminutīvi ir raksturīgi Rīgas žargonā (Grīšle 2010, 44). *Mūsdienu*

latviešu literārās valodas gramatikā ir norādīts, ka literārajā valodā neiederas tādi neregulāri atvasinājumi kā *kaste : kastiņa, karte : kartiņa, plāksne : plāksniņa, zvaigzne : zvaigzniņa* (MLLVG 1959, 113). Jautājums par neregulāriem deminutīviem ir skatīts arī periodiskajā rakstu krājumā *Latviešu valodas kultūras jautājumi* (piem., Graudiņa 1973; Skujiņa 1976).

Kritiski neregulārus deminutīvu atvasinājumus ir vērtējusi Inta Freimane, norādot, ka valodas praksē pret neregulāriem deminutīviem nav izveidojusies nepieciešamā neiecietība, un tam cēlonis ir gan nezināšana, gan garīgs kūtrums neskaidrību likvidēšanā (Freimane 1993, 156). Arī terminoloģijā ir nostiprinājušies vairāki neregulāri deminutīvātvasinājumi, piem., *centrītis, mēnesītis, saitiņa, čaulīte*. Valentīna Skujiņa norāda, ka šādi neregulāri atvasinājumi uzskatāmi rāda terminoloģiskās nozīmes attālināšanos no pamazinājuma piedēkļu pamatnozīmes, jo tie neietver pamazinājuma nozīmi, bet gan nosauc pavisam citu objektu (Skujiņa 1976, 115–116; Skujiņa 2002, 86).

Valodā biežāk ir sastopami gadījumi, kad regulāra deminutīva ar piedēkli *-iņ-* vietā tiek izmantots **neregulārs deminutīvs ar piedēkli *-īt-***. Diezgan izplatīti ir neregulāri atvasinājumi no pirmās deklinācijas lietvārdiem, piem., *helikopters : helikopterītis, kamols : kamolītis, koridors : koridorītis, krokodils : krokodīlītis, traktors : traktorītis, plūvurs : plūvurītis* u. c.:

- (14) .. mēs vadām **helikopterīti** pretī iznīcībai .. (K)
- (15) .. un bērni tad jau to viņas dejas **kamolīti** prata izritināt itin krāsainu. (K)
- (16) Tik jauki un skaisti kā tikko izplaukušī pavasara **pūpolīši**, katrs ar savu raksturu un vēlmi tikt mīlētam un aprūpētam. (Astes, 04.2013.)
- (17) Mazs **pūpolītis** brūna zara galā lai atgādina mums: tas tālais notikums ievadīja jaunu laikmetu, kuram piederam arī mēs, visi kristīgie. (Rēzeknes Vēstis, 03.2013.)
- (18) Doma bija uztaisīt kaut ko lētu .. un piemērotu mazam, garam **koridorītīm**. (K)
- (19) .. kad pie griestiem karājas **krokodīlīši** un lellītes .. (K)
- (20) .. vientuļā māte ir, kā tautā mēdz teikt: „īsts **krokodīlītis**”, un arī viņas dēls nav nekāds eņģelītis. (Rīgas Balss, 10.2002.)
- (21) Dievmāte bija redzama, lūdzoties baltā **plūvurītī** un baltu rožukroni rokās .. (K)
- (22) Nu nevar ar mazo **traktorīti** noņemt sniegu no ietvēm līdz gruntij. (K)
- (23) Visu apkopj ar pašu rokām un paštaisītu **traktorīti**, savukārt par lielo zemes darbu apdarīšanu maksā kaimiņam. (Neatkarīgās Tukuma Ziņas, 06.2004.)
- (24) Satikušies pieaugušie runājas, smejas, tikmēr mazie, aiz mammas garajiem brunčiem turoties, tiesā konfektes vai čipsus un **papīrītus** sviest uz „svešā” kapiņa, pie kura neviens nav atnācis. (Rēzeknes Vēstis, 09.2003.)
- (25) .. skola ar padziļinātu pop un rokmūzikas apmācību, izdevusi pirmo mūzikas **žurnālīti**. (K)
- (26) Paņemu kādu tenku **žurnālīti** un kāru muti notiesāju liekās kalorijas. (Santa, 11.2010.)

- (27) *Kā lasīju kādā žurnālītī, sievietei četrdesmit gadu vecumā jābūt gatavai cīņai ar vecumu. (Ieva, 09.2006.)*

I. Freimane norāda, ka neregulāri deminutīvi sastopami arī dažādos nosaukumos, piem., tautas lietišķās mākslas studija *Kamolītis*, deju kolektīvs *Kamolītis* (Freimane 1993, 156). Arī mūsdienās šī tendence turpinās, piem., Latvijas informācijas tehnoloģiju uzņēmuma *Lursoft* datubāzē ir fiksēti seši uzņēmumi ar nosaukumu *Kamolītis*, divi uzņēmumi – *Pūpolītis*, viens uzņēmums – *Pūpolīši* (*Lursoft*).

Neregulārs deminutīva atvasinājums var būt lietots stilistiskā nolūkā, lai kontekstā īpaši izceltu tam piešķirto papildinformāciju. Šādos gadījumos neregulārajam atvasinājumam biežāk ir raksturīga pejoratīva nozīme. Tā, piem., ar regulāro deminutīva atvasinājumu *žurnāliņš* var izteikt reālu pamazinājuma nozīmi vai pozitīvu emocionālo papildinformāciju, kā arī šādi var marķēt teksta sarunvalodas nokrāsu:

- (28) *Pārējais viss OK. Jauks žurnāliņš. Tikko biju „Shell” stacijā Krasta ielā. NEXT ir plauktā. (K)*
- (29) *Visi tiekam atzīmēti žurnāliņā, man tiek savākta pase līdz brīdim, kad domājam doties prom un samaksāt. (K)*
- (30) *Matracis mīksts, žurnāliņi, smaržkociņi. Kino arī būs. (K)*
- (31) *Cenšos sevi neierobežot ar kaut ko konkrētu. Miļākā lasāmviela – Baikeru žurnāliņi, anatomijas mācībviela. (K)*

Savukārt ar neregulāro atvasinājumu *žurnālītis* var akcentēt pejoratīvo nozīmi, kas, izmantojot regulāru atvasinājumu, nebūtu tik labi uztverama:

- (32) *Vakar dzeltenajā žurnālītī Pdž kārtējo reizi izķidāts kāds cilvēciņš .. (K)*
- (26) *Paņemtu kādu tenku žurnālītī un kāru muti notiesāju liekās kalorijas. (Santa, 11.2010.)*

Tomēr kopumā šāda tendence nav pārāk izplatīta, un ekscerpēto piemēru analīze liecina, ka neregulāri atvasinātajiem deminutīviem ir raksturīga tāda pati semantika un funkcijas kā regulārajiem atvasinājumiem, tātad lietojuma ziņā tie ir identiski, *helikopterītis // helikoteriņš, pūpolītis // pūpoliņš, koridorītis // koridoriņš, krokodilītis // krokodiliņš, traktorītis // traktoriņš*:

- (14) *.. mēs vadām helikopterīti [// helikoteriņu] pretī iznīcībai .. (K)*
- (16) *Tik jauki un skaisti kā tikko izplaukušī pavasara pūpolīši [// pūpoliņi], katrs ar savu raksturu un vēlmi tikt mīlētam un aprūpētam. (Astes, 04.2013.)*
- (18) *Doma bija uztaisīt kaut ko lētu .. un piemērotu mazam, garam koridorītīm [// koridoriņam]. (K)*
- (19) *.. kad pie griestiem karājas krokodilīši [// krokodiliņi] un lellītes .. (K)*

- (22) *Nu nevar ar mazo **traktorīti** [// **traktoriņu**] noņemt sniegu no ietvēm līdz gruntij.* (K)

Neregulāri atvasinājumi ar deminutīvpiedēkli *-īt-* ir sastopami arī sieviešu dzimtē. Biežāk tie ir novērojami atvasinājumos no ceturtās deklinācijas lietvārdiem, piem., *mamma* : *mammīte*, *dāma* : *dāmīte*, *mašīna* : *mašīnīte*, *zupa* : *zupīte*:

- (33) *Ar bērnu kopā ir **mammīte**, atnāk tētis, vecvecāki.* (Diena, 10.2002.)
- (34) *Ja mazā **dāmīte** izkrāšņojusies, rūpīgāk jādomā, kā šo kosmētikas kārtu notīrīt.* (K)
- (35) *Kantainim tomēr izdevās atklāt mazās apvidus **mašīnītes** radurakstus.* (K)
- (36) *Maza, maza **lidmašīnīte** ar maziem, maziem reaktīvajiem dzinējiniem ved mazu, mazu, patiesībā ne tik mazu, cilvēciņu.* (K)
- (37) *Stāsta, ka savulaik „Empire State Building” ēkā ap 40. stāvu ietriekusies kāda sporta **lidmašīnīte** un lifts ar cilvēkiem nokritis no minētā stāva līdz pašai apakšai, tomēr cilvēki nav nopietni cietuši.* (Neatkarīgā Rīta Avīze, 10.2002.)
- (38) *Pēc tam, ievērojusi suņus, viņa paiet maliņā, lai no tīkliņa izvilktu kārtīgā maisiņā pirms brīža iesvērtus kauliņus, kuri, iespējams, bija pirkti pašas **zupītei** ..* (Patiesā Dzīve, 12.2006.)

Šādu neregulāru atvasinājumu nav daudz, un tie, kas ir stabilizējušies valodas praksē (*mašīnīte*, *dāmīte*, *mammīte* u. tml.), iespējams, tiek izmantoti pat biežāk nekā regulārie atvasinājumi. Tā, piem., *Līdzsvarotā mūsdienu latviešu valodas tekstu korpusā* ir fiksēts viens vārdformas *dāmiņa* lietojums, un 39 vārdformas *dāmīte* lietojumi (K); viens lietojums vārdformai *mašīniņa* un 88 lietojumi vārdformai *mašīnīte* (K). Neregulārajiem ceturtās deklinācijas deminutīvātvasinājumiem nav raksturīga īpaša stilistiskā konotācija, kas atšķirtos no regulārā atvasinājuma. Piem., ja salīdzina deminutīvu *zupiņa* // *zupīte* kontekstuālo lietojumu, jāatzīst, ka abi deminutīvi funkcionē identiski:

- (39) *.. pirts slotas smērē vēl ar brūno **zupīti**, kuru dabon, sadedzinot baltu papīru uz balta šķīvja.* (K)
- (40) *Telts uzcelta. Iekārtojamijs tajā, ēdam **zupīti**. Pie tās tiek celti Remja un Anitas gatavotie pēc īpašas receptes sausiņi.* (K)
- (41) *.. pilnai laimei vēl prasās arī zivju **zupīte** pēc copes.* (K)
- (42) *Es gan neesmu liela pavāre, bet šo **zupiņu** pat es pratu pagatavot un bija tiešām garda.* (K)
- (43) *Tāda **zupiņa** ārstē arī tulznas un sacietējumus uz rokām un kājām.* (K)
- (44) *Vakar pagatavoju **zupiņu** un pilnīgi noteikti pagatavošu vēl, pašai prieks, ka sanāca un arī draugam garšoja.* (K)
- (45) *Tas, protams, nav īpaši labi, nekāda diētiskā **zupiņa** tad nesanāks – smaيدا šefpavāre ..* (K)

Valodas prakses materiālos ir fiksēts, ka neregulāri deminutīvi palaikam tiek darināti no ceturtās deklinācijas aizguvumiem, proti, blakus regulāri darinātiem deminutīviem ir sastopami arī neregulāri atvasinājumi tādiem vārdiem kā *drezīna*, *kapsula*, *kaverna*, *laterna*, *lavīna*, *prīmula*, *rezēda*, *sirēna*, *taverna*, *vitrīna* (Graudiņa 1973, 122). Tomēr šādi svešvārdu motivēti deminutīvi ir ļoti reti sastopami lietojumā, līdz ar to arī neregulāri atvasinājumi nav izplatīti.

Valodā ir sastopami arī daži neregulāri deminutīvi, kas ir atvasināti no sestās deklinācijas lietvārdiem:

(46) .. *riekstiņveida pāksts ar 1 sēklu, ko sauc par pākstīti* .. (K)

(47) .. *klades, melnos vākos, ar līnijām vai rūtītēm, kādas lieto augstskolā* .. (K)

(48) .. *nodzēš visas mana bērna vātītes projām* .. (K)

Neregulāri deminutīvu atvasinājumi *dzirksts* : *dzirkstīte*, *nīts* : *nūtīte*, *pāksts* : *pākstīte*, *palts* : *paltīte*, *rūts* : *rūtīte*, *sāls* : *sālīte*, *vāts* : *vātīte* u. c., iespējams, radušies tāpēc, ka valodas lietotāji izlokšņu ietekmē jauc *ē*-celma un *i*-celma vārdus (Graudiņa 1973, 120). Mūsdienās gan šādu neregulāru deminutīvu lietojums ir reti sastopams, un tie ir stilistiski motivēti, jo norāda uz kādu no konotatīvajiem papildkomponentiem. Literārajā valodā kopumā dominē regulāri deminutīvātvasinājumi no sestās deklinācijas lietvārdiem.

Retāk ir sastopami gadījumi, kad regulāra deminutīva ar piedēkli *-īt-* vietā tiek izmantots **neregulārs deminutīvs ar piedēkli *-iņ-***. Otrajā deklinācijā deminutīvi tiek atvasināti ar piedēkli *-īt-*, un ļoti reti ir vērojama atkāpe no šīs normas. Parasti šādos gadījumos neregulārais deminutīvs ir nostiprinājies lietojumā un pastāvīgi tiek izmantots regulāra atvasinājuma vietā:

(49) .. *pirmoreiz mūžā viņa tur redzēja dzīvu sermuliņu*. (K)

(50) .. *tētiņš meitiņai nepaprasīja atļauju iet prom no ģimenes vai palikt ģimenē*. (K)

(51) .. *uz ko visu tā nav palāvusies: gan uz cara tētiņa personīgo labvēlību, gan uz internacionālo komunismu un proletariāta uzvaru* .. (K)

Par neregulāro deminutīvātvasinājumu *sermuliņš* I. Freimane raksta, ka mākslas darbu nosaukumos plaši lietots un nostiprinājies šis neregulārais deminutīvs, piem., Zigmunda Skujiņa stāstu krājuma nosaukums *Sermuliņš uz asfalta un citi stāsti*, Leonardo da Vinči gleznas nosaukums *Dāma ar sermuliņu*, un tas kaitē valodas praksei (Freimane 1993, 156). Tomēr mūsdienu valodas materiāls to neapstiprina, jo neregulāru no otrās deklinācijas atvasināto deminutīvu skaits nav palielinājies.

Vārdam *tētis* valodas praksē ir nostiprinājies neregulārs deminutīvs *tētiņš*. Tas ir vērojams arī saliktošos *vecētētiņš*, *vecvecētētiņš*.

Piektās deklinācijas motivēti neregulāri sieviešu dzimtes deminutīvi ar piedēkli *-iņ-* ir plašāk sastopami, un tie ir arī biežāk minēti dažādos valodas prakses materiālos. Valodnieki ir pievērsuši uzmanību tādiem neregulāriem atvasinājumiem kā *kaste* : *kastiņa*, *krūze* : *krūziņa*, *plāksne* : *plāksniņa*, *zvaigzne* : *zvaigzniņa*, *tase* : *tasiņa* (VRJ 1940, 8; MLLVG 1959, 113; Graudiņa 1973, 120; Freimane

1993, 156; Grīsele 2010, 44). Mūsdienās šādu neregulāru sieviešu dzimtes atvasinājumu lietojums ir reti sastopams, un kontekstā tas ir saistāms ar stilistisku mērķi – vietas, vides vai laika konotatīvā papildkomponenta īstenošanu:

(52) *Iededzina svecītes un uzliek glāzi vai **krūziņu** virsū.* (K)

(53) *Nes nu man, mīļo meitiņ, atkal vienu **glāziņu**, nu jau sākas ..* (K)

(54) *.. un mušu snuķi pūta dziesmu par aizejošu **meiteniņu**, kura ieplūst vīrā.* (K)

(55) *Man krievi paņēma visas manas **bildiņas**, es nedabūju atpakaļ nevienu.* (Talsu Vēstis, 11.2008.)

Atšķirīgi vērtējams ir neregulārais atvasinājums *tantiņa*, kas lietojumā ir stabilizējies regulāra atvasinājuma vietā – *Līdzsvarotā mūsdienu latviešu valodas tekstu korpusā* vārdformu lietojumu attiecība ir seši vārdformas *tantiņe* lietojumi un 118 vārdformas *tantiņa* lietojumi (K). Tātad neregulārais deminutīvs *tantiņa* ir guvis pārsvaru un īsteno regulārā atvasinājuma funkcijas un semantiku:

(56) *Es redzēju, ka veca **tantiņa** spēlē uz datora un palīdzēju viņai pāriet nākamajā līmenī ..* (K)

(57) *Kāda **tantiņa** zvana ugunsdzēsējiem: – Mana kaķenīte uzlīdusi kokā un netiek zemē ..* (Diena, 11.2002.)

(58) *Pirts. Uz lāvas guļ veca **tantiņa** un skatās, kā jauna, skaista meitene mazgājas.* (Vakara Ziņas, 09.2004.)

Īpaši minams ir arī vārds *kartiņa* – viens no izplatītākajiem neregulārajiem piektās deklinācijas deminutīvatvasinājumiem. Valodas prakses materiālos ir norādīts, ka tas ir nevēlams atvasinājums, kas neatbilst normai (sk. MLLVG 1959, 113; Graudiņa 1973, 122; Freimane 1993, 156). Arī jaunākajā latviešu valodas skaidrojošajā vārdnīcā – *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcā* – ir fiksēts regulārs deminutīvs *kartiņe*, un norādīts, ka „bieži deminutīva *kartiņe* vietā tiek lietots vārds *kartiņa*, kas neatbilst latviešu valodas vārddarināšanas sistēmai – no 5. deklinācijas sieviešu dzimtes lietvārdiem (ar galotni *-e*, *karte*) deminutīvus darina ar izskaņu *-īte*” (MLVV). Tomēr mūsdienu latviešu valodā šis deminutīvs ir ļoti izplatīts:

(59) *Aizsūtiet draugiem jauku Ziemassvētku **kartiņu** ..* (K)

(60) *Pašlaik tiek pabeigts darbs pie bukleta un informatīvo **kartiņu** izveides par Zilo kalnu.* (Liesma, 11.2002.)

(61) *Reiz kāds vācietis man atstāja **kartiņu** ar pateicību par izdomu ēšanas ziņā.* (Sievietes Pasaule, 11.2001.)

(62) *Ir gan pilsonības iegūšanas lieta, gan čekas aģenta **kartiņa**, kuras izcelsmes skaidrojums gan varētu būt patiens – viņam piedāvāja nevis aģenta, bet gan VDK virsnieka karjeru ..* (Diena, 06.2008.)

Šajā gadījumā valodas lietotāju ūzuss ir pretrunā ar valodas normu jau vairākus gadu desmitus. Deminutīva *kartiņa* nozīme ir attālinājusies no motivētārvārda *karte* nozīmes, un šis atvasinājums tiek lietots terminoloģiskā nozīmē. Tā kā latviešu

terminoloģijā ir sastopami neregulāri sieviešu dzimtes deminutīvatvasinājumi, piem., *saitiņa* (no *saite*) un *čaulīte* (no *čaula*) (Graudiņa 1973, 122; Vulāne 2013, 233), valodas sistēmā pastāv iespēja arī šo neregulāro deminutīvu iekļaut normētajā valodā.

Neregulāri deminutīvi tiek atvasināti arī no personvārdiem. Tā, piem., ar piedēkli *-īt-* mēdz darināt neregulārus deminutīvus no vairākiem ceturtās deklinācijas personvārdiem, piem., *Katrīna : Katrīnīte, Terēza : Terēzīte, Regīna : Regīnīte*, un parasti šiem personvārdiem ir iespējamās paralēlformas ar galotni *-a* un galotni *-e* *Katrīnīte // Katrīniņa, Terēzīte // Terēziņa, Regīnīte // Regīniņa* (sk. Graudiņa 1973, 121; Vulāne 2013, 233). Mūsdienās personvārdu deminutīvu paralēlformu vietā paralēlu atvasinājumu lietojums paplašinās – tas ir vērojams gan sieviešu dzimtes personvārdiem, piem., *Austra : Austriņa // Austrīte, Aina : Ainiņa // Ainīte, Ilze : Ilzīte // Ilziņa, Lauma : Laumiņa // Laumīte*, gan arī vīriešu dzimtes personvārdiem, piem., *Kristers : Kristeriņš // Kristerītis, Valdis : Valdītis // Valdiņš, Gatis : Gatītis // Gatiņš, Audris : Audrītis // Audriņš*. Neregulārs personvārda deminutīvs tiek izmantots stilistiskā nolūkā, lai īpaši izceltu pozitīvo attieksmi un sirsnību, mīlumu, arī vēlīgu humoru.

Secinājumi

Neregulāri deminutīvatvasinājumi nav plaši izplatīta parādība valodā, un to skaits pēdējos gadu desmitos, salīdzinot ar fiksētajiem piemēriem 20. gs. otrās puses prakses materiālos, nav būtiski palielinājies.

Valodas lietojumā biežāk ir sastopami neregulāri deminutīvi ar piedēkli *-īt-* gan vīriešu dzimtē (*kamolītis, ābolītis, pūpolītis, krokodilītis, plīvurītis, traktorītis, papīrītis, žurnālītis*), gan sieviešu dzimtē (*dāmīte, mammīte, mašīnīte, pākstīte, vātīte, dzirkstīte*), kas liecina par šī deminutīvsufiksa funkcionālo attīstību pēdējos gadu desmitos.

Daži neregulārie deminutīvatvasinājumi ir pārņēmuši regulāro atvasinājumu funkcijas un tiek biežāk lietoti valodas praksē nekā regulārie atvasinājumi, piem., *tētis : tētiņš* (retāk – *tētītis*), *sermulis : sermuliņš* (retāk – *sermulītis*), *mašīna : mašīnīte* (retāk – *mašīniņa*).

Neregulārs deminutīva atvasinājums var būt lietots īpaši akcentētā stilistiskā nolūkā, tas norāda uz teksta autora negatīvu vai pozitīvu parādības vērtējumu, piem., *žurnāls : žurnāliņš – žurnālītis, rūts : rūtiņa – rūtīte, bilde : bildīte – bildiņa, zvaigzne : zvaigznīte : zvaigzniņa*. Arī neregulāri personvārdu deminutīvi tiek izmantoti stilistiskā nolūkā, lai demonstrētu pozitīvo attieksmi un sirsnību, mīlumu, arī vēlīgu humoru.

Neregulāri atvasinājumi, kam ir raksturīga tāda pati semantika un funkcijas kā regulārajiem atvasinājumiem, no normatīvā viedokļa ir uzskatāmi par nevēlamiem atvasinājumiem, piem., *helikopterītis // helikopteriņš, pūpolītis // pūpoliņš, koridorītis // koridoriņš, krokodilītis // krokodiliņš, traktorītis // traktoriņš*.

Ja deminutīva nozīme ir attālinājusies no motivētālvārda nozīmes un neietver konotatīvo papildinformāciju un ja deminutīvs tiek lietots terminoloģiskā nozīmē, valodas sistēmā pastāv iespēja arī šo neregulāro deminutīvu iekļaut normētajā valodā.

Saīsinājumi

K	<i>Līdzsvarots mūsdienu latviešu valodas tekstu korpuss</i>
MLLVG	<i>Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika</i>
MLVV	<i>Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca</i>
VPSV	<i>Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca</i>
VRJ	<i>Valodas un rakstības jautājumi</i>

Avoti

Periodika

1. *Astes* (04.2013.)
2. *Diena* (10.2002.; 11.2002.; 06.2008.)
3. *Ieva* (09.2006.)
4. *Liesma* (11.2002.)
5. *Neatkarīgā Rīta Avīze* (10.2002.)
6. *Neatkarīgās Tukuma Ziņas* (06.2004.)
7. *Patiesā Dzīve* (05.2007.; 12.2006.)
8. *Rēzeknes Vēstis* (09.2003.; 03.2013.)
9. *Rīgas Balss* (10.2002.)
10. *Santa* (11.2010.)
11. *Sievietes Pasaule* (11.2001.)
12. *Talsu Vēstis* (11.2008.)
13. *Vakara Ziņas* (09.2004.)

Literatūra

14. *Latviešu tautasdziesmas*. 1955. Izlase. Sast. Ambainis, O., Ancelāne, A., Arājs, K., Asare, M., Greble, V., Jansons, J. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība.

Interneta resursi

15. *Kasjauns*. Pieejams: <http://www.kasjauns.lv/lv/zinas/139274/73-gadus-vecs-virietis-mazula-auguma-atrasts-patiesam-visisakais-cilvecins-pasaule>
16. *Lursoft*. Pieejams: <https://www.lursoft.lv/>
17. *Mammamunteti*. Pieejams: <http://www.mammamunteti.lv/articles/1077/delins-piedzima-29-grutniecibas-nedela/>
18. *Līdzsvarots mūsdienu latviešu valodas tekstu korpuss (timeklis-1.0)*. Pieejams: <http://www.korpuss.lv>

Literatūra

1. Adolphi, Henrico. 1685. *Ersten Versuch Einer kurtz=verfesseten Anleitung zur Lettischen Sprache*. Mitau.
2. Ceplīte, Brigita, Ceplītis, Laimdota. 1997. *Latviešu valodas praktiskā gramatika*. Rīga: Zvaigzne ABC.

3. Endzelīns, Jānis. 1938. *Latviešu valodas skaņas un formas*. Rīga: Latvijas Universitāte.
4. Ernstsone, Vineta, Tidriķe, Laura. 2006. *Jauniešu valoda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
5. Freimane, Inta. 1993. *Valodas kultūra teorētiskā skatījumā*. Rīga: Zvaigzne.
6. Grabis, Rūdolfs. 2006. Pārskats par 17. gadsimta latviešu valodas gramatikām. *Darbu izlase*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 82–149.
7. Graudiņa, Milda. 1973. Neregulāri sievešu dzimtes deminutīvi. *Latviešu valodas kultūras jautājumi. 9. laidiens*. Rīga: Liesma, 119–122.
8. Grīslis, Rasma. 2010. *Jāņa Endzelīna latviešu valodas propaedeutikas lekciju kurss*. Rīga: I. Zemzaļa apgāds.
9. Kalme, Vilma, Smiltneiece, Gunta. 2001. *Latviešu literārās valodas vārddarināšana un morfoloģija. Lokāmās vārdšķiras*. Liepāja: LiePa.
10. Kalnača, Andra. 2014. *Latvian. Edinburgh Handbook of Evaluative Morphology*. Grandi, N. & L. Körtvélyessy (Eds.). Edinburgh: Edinburgh University Press (iespiešanā).
11. Kalnača, Andra. 2004. *Morfēmika un morfonoloģija*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
12. Kvašīte, Regīna. 2013. Latviešu valodas stili. *Latviešu valoda*. A. Veisbergs (red.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 175–192.
13. *Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika. I. Fonētika un morfoloģija*. 1959. Rīga: LPSR ZA izdevniecība.
14. *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/mlvv/> [skatīts 17.01.2014.]
15. Ozols, Arturs. 1993. *Latviešu tautasdziesmu valoda*. Rīga: Zvaigzne.
16. Rozenbergs, Jānis. 1995. *Latviešu valodas stilistika*. Rīga: Zvaigzne ABC.
17. Rūķe-Draviņa, Velta. 1959. *Diminutive im Lettischen*. Lund: H. Ohlssons Boktryckeri.
18. Skujiņa, Valentīna. 2002. *Latviešu terminoloģijas izstrādes principi*. 2. izd. Rīga: Latviešu valodas institūts.
19. Skujiņa, Valentīna. 1976. Pamazinājuma formas terminoloģijā. *Latviešu valodas kultūras jautājumi. 12. laidiens*. Rīga: Liesma, 113–116.
20. Smiltneiece, Gunta. 2002. Lietvārds. *Latviešu literārās valodas morfoloģiskās sistēmas attīstība*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 8–44.
21. *Valodas un rakstības jautājumi*. 1940. J. Endzelīns (red.). Rīga: Ramaves apgāds.
22. *Valodniecības pamattermiņu skaidrojošā vārdnīca*. 2007. Sast. Bušs, O., Joma, D., Kalnača, A., Lokmane, I., Markus, D., Pūtele, I., Skujiņa, V. (red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
23. Veidenberga, Zane. 2013. Termins *deminutīvs* 20. un 21. gadsimta latviešu un citvalodu leksikogrāfiskajos avotos. *Vārds un tā pētišanas aspekti. 17 (II)*. Liepāja: Liepājas Universitāte, 218–231.
24. Vulāne, Anna. 2013. Vārddarināšana. *Latviešu valodas gramatika*. 2013. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 190–299.

Summary

The current article is devoted to the derivation of diminutives from the view of Language culture field. The norms of Latvian Standard require that the diminutive goes to declension determined by motivation noun (1st, 2nd, 4th, 5th declensions). There are two very productive diminutive suffixes *-ī-* and *-ī-* that dominate in the derivation of diminutives, and both of them are used in making irregular diminutives. Some irregular diminutives have taken over the regular derivatives, while others may be used for stylistic purposes in order to highlight the connotational information of diminutive. Several irregular diminutives are used as terms. Only irregular diminutives, the use of which is neither semantically nor stylistically conditioned, are considered to be non-standard in the Latvian.